

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto IV.

Ljubljana, sušec 1908.

Štev. 12.

VSEBINA:

I. B.: Reforma naših srednjih šol.

Josip Pavlin: Naše stališče na-
pram duelnemu vprašanju.

Korotanski: O politični organi-
zaciji dijaštva.

Listek.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4.—; za dijake K 2.—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek „reklamacija“ in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja »Omladine« je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec**. — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

RAZNO.

Akademsko društvo „Slovenija“ na Dunaju je priredilo 13. svečana slavnostno akademijo s plesom v proslavo štiristoletnice rojstva Primoža Trubarja. Vspored akademije je bil bogat in izbran. Po govoru tov. dr. Hacina, ki je pojasnil pomen Trubarja za slovensko slovstvo in slovensko kulturo, sta nastopila mešani in moški zbor „Slovenije“ pod vodstvom tov. Bena Serajnika in dosegla prav lep uspeh. Krasni, obsežni glas konservatorista gospoda J. Levarja je fasciniral navzoče občinstvo. Dvorni glasbenik Karel Jeraj je s finim čustvom igral na gosli Ondříčkovu fantazijo o motivih iz „Prodane neveste“. Spremljala ga je na klavirju gđč. E. Polaczek. Po akademiji se je razvil ples. — Moralni uspeh slavnosti je bil popoln; izbrani program se je izvajal točno in dovršeno; lahko torej trdimo, da je prireditev odgovarjala vsem zahtevam, — lahko rečemo, da bi bila nudila umetniški užitek tudi morda v tem oziru razvajenim, velikomestnim dunajskim Slovencem. In kljub temu? — Pičlo število dunajskih Slovencev je posetilo slavnost, le majhen odlomek dunajskih Slovencev je razumel, da velja slavnost prvemu slovenskemu pisatelju, onemu, ki je prvi zastavil svoje moči za kulturni napredek slovenskega naroda. Na Dunaju živi precejšnje število slovenskih literatov, zaslužnih, da, velezaslužnih za moderno slovensko književnost in celo ti se niso zavedli, da je naša dolžnost proslaviti onega moža, ki je prvi začel zidati, kar oni zdaj nadaljujejo. — Kje iščimo vzroke absence širšega občinstva, nočemo preiskovati. Kdor misli, da tiči vzrok v nerazumevanju pomena Trubarjeve slavnosti, ima morda prav; kdor hoče zapeti staro pesem o znani slovenski indolentnosti, ima morda tudi prav, toda oba vzroka sta pač žalostna, žalostna še bolj ob tej priliki, ko si domišljujemo, da so začetki naše kulture stari skoraj 400 let. — Nasprotno pa moramo priznati bratom Čehom, da živijo in čutijo z nami, da razumejo naša stremjenja. Dokaz je njihov mnogobrojni obisk ... Slavnost so posetili med drugimi tudi minister Prásek, ministerialni tajnik Žolger, državni poslanci: dr. M. Ploj, Staněk in Velich, dr. A. Primožič, dvorni svetnik Zavadič, dr. Vidic, dr. Žižek in drugi. Dvorni tajnik dr. I. Šubelj se je opravičil.

Nesebičnost katoliškega prepričanja. V prosinčevi številki „Omladine“ smo osvetlili na podlagi pismenih dokumentov slučaj, ki kaže, da imajo naši klerikalni kolegi lep vir dohodkov v Leonovem starešinstvu in da so podpore tega društva odvisne od prepričanja in namenjene vzdržati onega, ki jih je prejel v klerikalni odvisnosti. Nadalje smo pokazali moralo teh katoliških podpornikov, ki jim pripušča, da odtegnejo podpirancu že podeljeno podporo, čim vidijo, da le-ta ni vstopil v klerikalno društvo. Iz tega dejstva pa so naši čitatelji lahko sklepali, koliko in kakšno vlogo igra pri klerikalnih podpornikih vrednost in potreba in kakšno „katoliško prepričanje“. — Vprašali smo, se li ne reče prodati samega sebe, če sprejemem Leonovo posojilo in vstopim zaradi njega v klerikalno društvo, da tako ostanem „vsaj v delni odvisnosti“, če sem „zvest“ pa se posojilo spremeni v darilo? — Med onimi, ki niso hoteli slediti nujni logiki navedenih dejstev, se nahaja tudi akad. društvo „Zarja“ v Gradcu, ki krije v posebnem „poslanem“ (Zora XIV, 5) s svojim imenom vse one, ki naj se čutijo po naši notici prizadete. Li od „Zarje“ objavljeno „poslano“ res opravičuje končni stavek: „... nam (sc. Zarjanom) zadostuje, da stojimo čisti pred svetom,“ o tem se naj čitatelji sami prepričajo.

Iz objavljene korespondence sledi, da je tov. V. — kot neizkušen abiturijent — poprosil dež. poslanca dr. Jankoviča, naj mu pripomore do

I. B.:

REFORMA NAŠIH SREDNJIH ŠOL.

Boj, ki se je bil v zadnjih letih za in proti humanistični izobrazbi, za in proti latinščini in grščini, je krenil v najnovejšem času na popolnoma druga pota. Princip humanistične izobrazbe je na celi črti zmagal in na zadnji srednješolski enketi se je od več strani celo povdarjalo, naj se vpelje latinščina tudi na realko. Na drugi strani pa so prodrle tudi zahteve praktičnega življenja in prirodoslovnih znanostij, da se mora pouk v realnih predmetih razširiti. Tu pa nastane nov boj za čas. Šolska higijena zahteva odločno, da se mora šola razbremeniti, učne ure skrajšati in domači študij za šolo omejiti na minimum. Novih ur za razširjenje pouka v realnih predmetih ni mogoče drugače vpeljati, kot z zmanjšanjem učnih ur v humanističnih predmetih, predvsem tedaj v klasičnih jezikih. Čas se da pridobiti, če se odstrani iz šolskih predmetov ves nepotreben znanstven balast, in se podaja le to, kar je v resnici potrebno za izobrazbo in za nadaljevanje študija na visokih šolah. Pridobljeni čas pa je treba potem tudi dobro uporabiti. Reforme je predvsem potrebna metoda poučevanja in pedagoška izobrazba srednješolskih učiteljev, ki je danes skoro enaka ničli.

To so nekako glavna reformna vprašanja za naše srednje šole. O njih se je razpravljalo meseca prosinca na celi vrsti shodov, ki so jih priredila v ta namen najrazličnejša izobraževalna in znanstvena društva na Dunaju. Na vseh teh shodih se je povdarjala potreba reforme naše srednje šole, a mnjenja, kaka naj bo ta reforma, so bila tako različna, da je nemogoče podati v par vrsticah samo pregled vseh teh reformnih načrtov. V sledečem se hočemo ozreti le nekoliko na enketo, ki jo je priredilo kot oficijelen zaključek vseh teh posvetovanj naučno ministrstvo o srednješolski reformi ne zato, da bi se mislilo, da je bila ta enketa najboljša in je podala najboljših načrtov, marveč ker spoznamo iz nje smer, v kateri hoče vlada reformirati naše šolstvo. Enketa sama na sebi je bila popolnoma birokratičnega značaja, k nji so imeli pristop najrazličnejši sekcijski načelniki, dvorni svetniki, vseučilišni profesorji, deželni šolski nadzorniki,

nekaj srednješolskih ravnateljev — od nje pa so bili skoro popolnoma izključeni oni, ki imajo ves srednješolski pouk v svojih rokah — srednješolski učitelji. Tudi se nekatera za reformo eminentno važna vprašanja niso popolnoma nič obravnavala, kakor metodična vprašanja, pedagoška izobrazba srednješolskih učiteljev itd.

Glavna vprašanja, katera je stavila vlada enketi, so bila sledeča: 1. ali je reforma naših srednjih šol potrebna; 2. ali naj se osnuje nova vrsta srednjih šol; 3. kako naj se zmanjša število gimnazijcev.

Prvemu vprašanju se je enoglasno pritrdilo. Povdarjalo se je, da vzgaja sedanja srednja šola ljudi preveč k premišljevanju pa premalo k delu, odločnosti, podjetnosti in radi tega ne odgovarja današnjim gospodarskim in socialnim razmeram. Tudi se je trdilo, da je vzgajala predmarčna gimnazija ljudi k večji samostojnosti in treznosti razuma in sodbe, kakor pa današnja srednja šola. Učni načrt se mora razbremeniti. Slovnici pouk naj se kolikor največ mogoče omeji, razširi pa čitanje klasikov in v izbiri teh pusti učitelju večja prostost. Osredje celega pouka naj tvori materinščina. Pouk v materinščini treba poglobiti in literatura naj se poučuje do najnovejše dobe. Spremeniti se mora tudi zgodovinski pouk, pri katerem naj stopi v ospredje kulturna, gospodarska in pravna zgodovina. Sociologija naj zaključi v VIII. razredu zgodovinski pouk. Če bi se vpeljal samo enkratni zgodovinski pouk (samo v višjih razredih), bi se lahko veliko temeljiteje in obširneje podajala geografija, zlasti trgovska. Fakultativno naj bi se vpeljala tudi opisujoča geometrija. Povdarjalo pa se je tudi, naj se pouk v matematiki zaključi že s VI. razredom, zato pa tembolj razširi pouk v fiziki. V fiziki in kemiji naj se vpeljejo praktične vaje. Splošno naj se pouk v prirodoznanstvu in prirodoznanstvu razširi in zaključi v osmem razredu s poukom o splošnem prirodoznanstvu (Naturkunde). Vpelje naj se tudi obligatno risanje. Opomniti je tu, da je povdarjal krščansko-socialni minister dr. Gessmann pri nekem prejšnjem zborovanju, naj se skrči v zgornjih razredih pouk iz veronauka od dveh na eno uro. Kar se tiče pismenih nalog, se je povdarjalo, naj se odpravijo, vpeljejo pa zato govorniške vaje, da se učenec navadi, to kar zna, tudi povedati. Glede izpitov in izpraševanja vobče se je povdarjalo, naj se matura odpravi, ker dijak radi nje ničesar več ne zna, pač pa trpijo pred maturo njegovi in njegovih staršev živci. Glede izpraševanja vobče pa se je povdarjalo, naj se kolikor mogoče omeji. Vsled izpraševalnega sistema je učitelj otroku zgolj sodnik, ne pa njegov vzgojevalec.

Najobširneje se je razpravljalo o vprašanju: ali naj se vpelje nova vrsta srednjih šol, in kakšna. Mnenja o tem vprašanju so bila zelo različna. Pretežna večina, in ž njo tudi naučni minister, je povdarjala, da morata gimnazija in realka tudi še nadalje obstajati z zgoraj označenimi spremembami, da pa se mora vpeljati še tretji tipus srednjih šol, na katerem bi se grščina ne poučevala, pa bi imeli absolventje vseeno dostop na vseučilišče. Gimnazija naj bi bila nekak elitni zavod, dočim naj bi služila nova vrsta zavodov brez grščine širšim slojem. Referent o tem vprašanju je pred-

lagal, naj se spopolni sedanja nižja realna gimnazija v 8 razredno realno gimnazijo. Nova vrsta srednjih šol pa naj se napravi tako, da bi se na nižjo realno priklopila zgornja realna gimnazija. Zopet drugi so predlagali enotno srednjo šolo, ki naj združi oba dosedanja tipa v enega. V zgornjih razredih naj se deli ta enotna srednja šola v razne strokovne oddelke. Zastopnik ministra dr. Gešmana je priporočal, naj se priklopijo za one, ki ne nameravajo nadaljevati študij na zgornji gimnaziji ali realki in potem na visoki šoli, kot zaključni izobraževalni tečaj dva ali trije letniki. O meščanskih šolah se je govorilo, naj se preustroje tako, da podajo neko splošno izobrazbo. Poučeval naj bi se en moderen jezik, zlasti pa svetovna literatura. Obstajala naj bi ta meščanska šola, na kateri bi morali poučevati le srednješolski profesorji, iz 5 razredov in pripravljala za trgovske in obrtne šole.

Za učenca in njegove starše je pri izvolitvi različnih vrst srednjih šol največje važnosti: izbira otrokovega stanu. Velika napaka je, da se je moral dosedaj človek še kot otrok odločiti za ta ali oni stan, kajti prestop iz ene vrste srednje šole na drugo je bil dosedaj skoro nemogoč. Za bodočnost je gledati, da se omogoči dijaku izbira stanu v kolikor mogoče pozni učni dobi in da se prestop iz ene vrste zavodov na drugega kolikor mogoče olajša.

Pri reformi realke se je zahtevalo, naj ima tudi realka 8 razredov in naj se vpelje v višjih razredih relativno-obligatno tudi latinščina in filozofična propedeutika.

Pri razpravljanju o tretjem vprašanju, kako naj se zmanjša število srednješolcev (začetkom šol. leta 1907/8 je bilo v Avstriji 89.361 gimnazijcev in 45.565 realcev) se je poudarjalo predvsem, naj se dela na to, da se zmanjša število gimnazijcev in zviša število realcev. Tudi absolventom raznih drugih šol in nižjih razredov naj se prisodi pravica do raznih državnih služb. Zlasti naj se pa dovoli enoletno prostovoljstvo že po dovršeni 6. šoli. Glavni vzrok prenapolnjenja so predprave gimnazijcev in pritiskanje meščanskih sinov v državne službe, dočim se jih posveti produktivnim stanovanjem vsled prezgodnje odločitve stanu le malo. Reforma meščanskih šol v že omenjenem smislu bi pritisk v gimnaziji gotovo zmanjšala.

To so glavne misli, ki so se podale na enketi. V obče ni anketa zadovoljila nikogar, najmanj seveda one, katerim je v resnici za napredek in izobrazbo ljudstva, ne pa samo za potrebe raznih ministrstev in vlad. Sicer se pa od ljudi, ki predlagajo zvišanje šolnine v svrhu pridobitve sredstev za razna učila in ki pravijo, naj se vlada pri določitvi učnih načrtov ne ozira na zahteve šolske higijene, marveč edinole na potrebe države, tudi drugega pričakovati ni moglo. Seveda so bili poleg tudi ljudje, katerim je v resnici za stvar, in med te smemo šteti tudi naučnega ministra.

NAŠE STALIŠČE NAPRAM DUELNEMU VPRAŠANJU.

(Iz referata teh. JOSIPA PAVLINA na celjskem shodu.)

Postanek duela zamoremo zaznamovati v Španiji in Italiji že v trinajstem in štirinajstem stoletju in kmalu nato tudi v Franciji. Po nemških deželah pa se je udomačila ta nova „plemenita“ navada, kakor dokazujejo nekateri nemški zgodovinarji*), šele po 30letni vojski. — Stoletja sem se je smatral duel kot edino sredstvo, katero zamore nuditi zadostno varstvo za obrambo osebne časti. Zahtevala je dostojnost in ton družbe, da se je čast le potom sabelj in pištol pridobila oziroma zgubila. Duel je gospodoval po celi Evropi prav do zadnjega časa, le Angleži so ga — kar je značilno — že pred 60 leti na radikalen način iztrebili iz svoje družbe.

Postavilo se je svoj čas toliko oboževano načelo, da je le oni časten, ki z orožjem brani napadeno čast in to načelo ni zgubilo vseh privržencev niti v današnji moderni in prosvetljeni dobi.

Podlaga, na kateri bazira, je napačna in brezpravna. Za žalitev zahteva duelni kodeks dvoboj med žaljenim in žaljivcem. Nasprotnika se bijeta ali streljata. Nastane vprašanje: je-li s tem dokazano, da je ravnal žaljivec neprav, in je-li dobil žaljeni (posebno v slučaju, da je v dvoboju podlegel) zadoščenje za nizkotno postopanje nasprotnika? Po načelih duelnega kodeksa žali lahko vsakdo in je časten človek, toda tisti, ki je dostikrat prav kruto žaljen, bi naj izgubil svojo čast in si jo zamore le potom duela zopet pridobiti. Ne vpraša se, kakšno je bilo postopanje žaljivca, dejanje se ne vpoštevava, le strel pištole oziroma udarec sablje sta edino merilo časti.

Pravi se nadalje, časten človek mora imeti pogum, da z orožjem v roki brani svojo čast. Torej, kdor nima te vrste poguma, ni časten. Vendar kako nesmiselno je to mnenje. Napačno je trditi, da bi bil splošno pogum merilo za vrednost naše časti. Sicer mora imeti tudi navadni zločinec pogum, da izvrši svoj čin. Je pa zato tudi časten človek? In če podli obrekovalec primé pogumno za sabljo, da dá „zadoščenje“ za svoje postopanje, li s tem ni več v očeh razsodnih ljudij nečasten obrekovalec in lažnjivec? Pravi pogum kažemo v tem, da izvršujemo dolžnosti, ki jih imamo napram sebi in družbi, ter da brzdamo svoje slabe lastnosti.

Ravno nasprotno je skoraj res; dostikrat prikrije duel razna umazana dejanja. Ne z duelom, ampak na ta način omejimo žalitve, da javnosti razkrinkamo nečastno postopanje ljudij, ki s hudobnim namenom blatijo ime poštenega človeka. Čast nam ne sme in ne more biti povod za barbarsko delo.

Kot duelno vzgajo moramo ravno tako zavračati takozvane menzure. Sabljanje in menzure v „sabljaških klubih“ vzbujajo tisto laži-romantično čustvovanje, ki si ustvarja oni čudni ideal srednjeveškega viteštva ter

*) n. pr. Belou: „Das Duell und der germ. Urbegriff.“

njegovega „reševanja časti“. Duel pa moramo še predvsem zavračati kot veliko socialno zlo. — Koliko mladih ljudi se je pogubilo tako telesno kakor duševno ravno v romantiki menzur. Koliko mladeničev je že končalo v dvoboju svoje mlado življenje ali postalo za vedno telesno pohabljenih. Koliko mož, očetov je že padlo kot žrtev te nevarno smešne zahteve družabnega bontona. Nastane vprašanje, ima-li kdo pravico do življenja svojega sodruga-človeka, ima pravico, da poruši srečo zakonske družine ter jo pripravi velikokrat v največjo bedo? Ali ni tak uboj pravo zločinstvo?! Na taka vprašanja zagovorniki duela molčijo. Pač pa prav radi razmotrivajo o zahtevah osebne časti, ne da bi si bili o časti na jasnem. Razločujemo notranjo čast, t. j. čut zavesti, da smo ravnali dobro in pošteno, ter čast kot socialen pojem, ki je nekako merilo naše osebne vrednosti v očeh družbe. Ta zunanja čast pride v socialnem oziru predvsem v poštev. Zanj se bijemo, bôdemo in streljamo.

Zunanja čast je vsakomur potrebna, veliko krivdo stori, kdor nas na njej oškoduje, nas na časti razžali, t. j. povzroči v družbi dvom o naši osebni vrednosti. Naša dolžnost je dokazati, da je bilo postopanje žaljivca neopravičeno in krivično. Tega dokaza pa ne smemo prepustiti slučaju, spretnosti lastne roke, ostrini mrtvega železa — ampak svoji notranji časti t. j. zavesti, da smo poštene in imamo poštene namene. Ta notranja čast nas bo prisilila, da nastopimo javno in prepustimo končno razsodbo družbi t. j. onim, na katerih spoštovanju bazira naša zunanja čast. Vsled tega prepustimo sodbo o svojem in svojega nasprotnika postopanju osebam, ki po svojem socialnem stališču ter častilem in poštenem imenu uživajo spoštovanje cele družbe, organizirajmo iz teh oseb sestoječo inštitucijo častnega razsodišča. Častno razsodišče naj da onemu, čigar čast je napadena, popolno zadoščenje s tem, da po temeljiti razpravi proglasi, je-li bilo njegovo postopanje častno in kvalifikovano in eventuelno, vkoliko je bilo neopravičeno in nečastno postopanje žaljivca. Taka izjava častnega razsodišča bo našla v treznomisleči družbi gotovo edino priznanje in uvaževanje, saj bo moralno pač dovelj izdatno podpirana od avtoritetnih oseb te družbe, ki kot člani častnega razsodišča izrečejo o zadevi nepristransko razsodbo. Ustanoviti si torej moramo antiduelno organizacijo, in to na širši podlagi splošno slovensko, v nje okviru pa častna razsodišča ki naj razsojajo o častnih zadevah v smislu gotovih statutov.

Vso našo družbo je treba najprvo pripraviti do onega etičnega viška, da spozna, da ni nečasten oni, ki se ne bje ali strelja, temveč da mora biti le oni časten, ki častno postopa in pošteno dela, da načinu, potem duela rehabilitirati svojo čast, nele odreka vsako vrednost, marveč ga zavrne kot za to družbo nevreden izrodek srednjeveškega barbarizma in kot poniževalno zahtevo današnjega dobrega tona družbe. Danes mora postati za našo družbo merodajna le razsodba častnega razsodišča. S tem bo tudi vsak, še tako vnet gojitelj te navade srednjeveškega klati-viteštva, primoran, če hoče biti mogoč v tej družbi, iskati si sodbe v častni zadevi predvsem pri častnih razsodiščih.

In pripraviti vso našo družbo do tega etičnega viška, naj bo ravno naloga bodoče antiduelne organizacije. Ta organizacija mora započeti odločen boj proti nesmislu duela v naši družbi, nastopiti proti nemoralnemu pritisku, da se koga sili k duelu, ter delovati na to, da se duel iz naše družbe popolnoma izobči in končno, da se zakonodajnim potom poskrbi večje kazenskopravno varstvo za obrambo naše osebne časti. Dokler se slednje ne doseže, naj poskrbe za to varstvo osebne časti ravno častna razsodišča te organizacije.

Pričelo se je močno protiduelno gibanje po celi kulturni Evropi. Velik del intelligence nele pri nas, temveč tudi na Nemškem, Francoskem, v Italiji in tudi v deželi, ki je bila nekdanj najbolj vneto gojiteljica duela, v Španiji se je napovedal boj duelnemu nesmislu. Ustanovile so se razne protiduelne lige, ki podpirajo dejansko to plemenito idejo. V Avstriji imamo jedno „Splošno avstr. antid. ligo“ z dvema podružnicama in jedno v Galiciji, na Ogrskem dve, na Nemškem jedno splošno in 18 lokalnih lig, v Italiji, na Francoskem, v Španiji so protidvobojne organizacije jako razširjene. Temu gibanju se je iz umljivih vzrokov pridružilo tudi *ženstvo* (n. pr. v Avstriji, na Nemškem itd.).

Uspehi človekoljubnega dela niso izostali. Danes se zavrne duel, ne da bi dotični trpel v družbi na ugledu in bil morda družabno bojkotiran. Res napreden inteligent smatra pod svojo častjo, se biti ali streljati. — In tudi v vojaških krogih se opaža posledica tega prevrata v človeškem mišljenju in naziranju. Pod pritiskom javnega mnenja so bili ti krogi primorani dopustiti, da smejo biti neaktivni častniki in kadeti člani „Antiduelne lige“ (glej odlok vojnega ministrstva z dne 7. maja 1904) ter lahko delujejo za te ideje. Sicer hočejo vojaške oblasti, da se v konkretnih slučajih poslužujejo vojaških predpisov t. j. da izroče častno zadevo vojaškemu častnemu sodišču, seobno če se ista tiče častnikov samih. — Napačno pa je mnenje, da se vojaški krogi tako zelo zavzemajo za duel. V zadnjem času prevladuje tudi na višjih vojaških mestih ne samo želja, ampak tudi odločna zahteva, da se mora duel kar največ omejevati in da se naj poravnajo častne zadeve med oficirji mirnim potom. Znani nam bodo še tozadevni odloki vojnega ministerstva. Danes že skoro ne razsodi vojaški častni sod častne zadeve na ta način, da se prizadeta primorata duelirati se, pač pa se po temeljiti preiskavi kaznuje onega, ki je kriv nečastnega dejanja, ponajveč, da zgubi dotični svojo šaržo. Da vojaški krogi ne nasprotujejo tako zelo antiduelnemu gibanju, so nam dokaz one značilne besede, ki jih je govoril bivši domobranski minister grof Welsersheimb v avstrijski poslanski zbornici dne 12. marca leta 1901: „Apeliram na vse, da sodelujete v boju proti duelu... Resolucije nič ne koristijo, delati se mora... Naj bi država in družba pri tem sodelovali, armada temu gotovo ne bo nasprotovala, ona bi to le pozdravljala in podpirala“. Da, država in zlasti družba mora skrbeti za to, da se napravi konec tej nekulturni navadi. Smemo pričakovati, da se v kratkem času izpodbijeta zadnja dva stebra duelnega nesmisla: odpraviti se bo moral duelni pritisk med oficirji armade in zboljšati zastareli kazenski zakonik.

KOROTANSKI:

O POLITIČNI ORGANIZACIJI DIJAŠTVA.

(Dalje in konec.)

II.

„Lessing je rekel: Mislite sami, pa makari tudi slabo, samo, da mislite sami.“
(Svoboda II., 1.)

„... se oklepa mlado dušo v okove nesamostojnosti, izvršuje se v najpopolnejšem obsegu srednjeveški princip: iurare in verba magistri!“
(Svoboda II., 1.)

Ne na političnih temveč na kulturnih idejah mora sloneti zdrava dijaška struja. Napredno dijaštvo posebej mora biti proti vsakemu apriorizmu, proti duševnemu varuštvo in je zato predvsem v odločnem boju zoper klerikalizem (kot kulturno strujo), ki je najnevarnejša ovira svobodnega duševnega razvoja in napredka. Ta odpor proti klerikalizmu pa ne sme biti samo pasiven, ampak pozitivno stremljenje po umski svobodi. Vprašam: je li pametno in dosledno, če se na eni strani kriči proti klerikalizmu, na drugi pa se brezpogojno sprejema nepoznane ali vsaj nejasne politično-strankarske programe? To zadnje je ravno za dijaško organizacijo, kateri pripada naravno prav mnogo mladih, popolnoma neskušenih, nepoučenih moči, pogubno. Ni li smešno, zavezati mladega petošolca na „narodno-napredni politični program“, ko mu dostikrat niti pojmi teh besed niso jasni? O. s. n. n. d. je razvila zlasti med mlajšim dijaštvom svojo agitacijo za „narodno-napredne ideje“ — prav rad bi enkrat poskusil, koliko teh mladih ljudij si je pravzaprav svestih, kaj da hočejo. Za mene je sicer važno predvsem to, da se naša svobodomiselná inteligenca zavzema ponekod za to organizacijo, ki je namesto verskega postavila še stokrat bolj neumestni politični apriorizem ter s tem za treznega človeka zgubila pravico imenovati se „svobodomiselná“. Ne glede na vse to pa se razvidi absurdnost dijaškega strankarstva špecijelno z ozirom na slovenske politične razmere. Predvsem: tudi na Slovenskem se je z napredujočo gospodarsko in kulturno osamosvojitvijo začela razvijati politična organizacija na podlagi gospodarskih interesov. Izvzemši obmejne Slovence, ki se morajo še vedno boriti predvsem proti gospodarski premoči tujega naroda, se razvijajo politično-strankarske oblike v znamenju stanovskega, interesnega ali če hočete razrednega napredka. Ni jim edini združevalni moment narodnost, pač pa se razvijajo poleg in v okvirju narodnosti. Pogled na strankarski razvoj na Kranjskem nas podučí o resnici gori navedenega: na Notranjskem vznika agrarna stranka, na Dolenjskem se razvija gospodarska stranka; oficijelno vseslovensko narodno-napredno stranko so nje voditelji že davnej proglasili za meščansko stranko itd. Ne zanikujem, da so

to šele početki razvoja, ki je v drugih kulturno in gospodarsko višje stoječih narodih že malodane končan, in da igra pri nas nacionalni in tudi kulturni moment še vedno prvo ulogo. Toda začetki so tu in se že kažejo: je li takozvana narodno-napredna stranka meščanska, tedaj ji mora biti vsaka agrarna naravno nasprotnica in najsi sta tudi obe kulturno-napredni. Gospodarske razmere se spreminjajo, ž njimi pa tudi politično-strankarske konstelacije, nove gospodarske razmere zahtevajo novih strankarskih oblik — čim bolj se narod razvija tem mnogoštevilnejše so naravno tudi politične formacije. Združevalni momenti pa ostanejo narodnost in kulturna ideja

Ako sem naroden in svobodomiseln ali napreden, še ni potrebno, da sem pristaš ravno te ali one politične stranke, ker iz tega še ne sledi, da bi moral akceptirati ta ali oni gospodarski program, to ali ono strankarsko taktiko. Jasno pa je tudi, da bo npr. dijak, ki si je postavil določen narodni in kulturni princip, v posameznem slučaju, ko se bojujeta dve stranki, ki sta ločeni narodno in kulturno, moralno in če zahtevajo razmere tudi dejansko podpiral stranko, ki narodno in kulturno odgovarja njegovemu stališču; storil bo to brez strankarske obveznosti, neglede na to, ali sicer odobrava strankina načela, taktiko itd. ali ne. Nasprotno pa bode ostal med strankami istih narodnih in kulturnih načel nepristranski in bo zavzel stališče opazujočega, se učečega. To je tako naravno, kakor so nenaravne konsekvence „svobodomiselne narodno-napredne dijaške organizacije“. Že danes in še bolj v doglednem času se morajo postaviti naši „narodno-napredni“ tovariši, ki so „zvesti sinovi narodno-napredne stranke“, na meščansko stališče, na stališče buržoazijske stranke navzlic temu, da je njih pretežna večina kmečkih sinov — ali pa ostane le del tega dijaštva „narodno-napreden“, drugi del se po principu „politične organizacije“ loči v posebno agrarno strujo etc. etc. Tako daleč se razvoj o. s. n. n. d. sicer ne povspne, pred takimi konsekvencami obvaruje naše politično organizirane tovariše že prav fenomenalna — politična ignoranca.

Ravno ta ignoranca še do danes ni pustila o. s. n. n. d. premišljati, kako daleč segajo konsekvence slovenske dijaške politične organizacije v krajevnem oziru. Narodno-napredno stranko imamo vendar samo na Kranjskem! Štajerska narodna stranka nima le družega imena, ampak tudi drug program, ki se prav bistveno razlikuje od kranjskega liberalnega. Kam naj se vdene goriški pristaš o. s. n. n. d. Tam eksistira poleg meščanske narodno-napredne stranke agrarna napredna organizacija. V Trstu so zopet politično-strankarske razmere popolnoma drugačne — a tudi na Kranjskem samem vendar ni izključeno, da bi bil naroden in svobodomiseln človek pristaš vlade „gospodarske stranke“! Na Slovenskem nimamo (teritorialno) vseslovenske stranke — ne moremo torej imeti splošno slovenske dijaške organizacije, ki bi prisegala na politični program ene izmed obstoječih strank!

Če se torej bojujemo proti o. s. n. n. d., se bojujemo predvsem proti politični ignoranci, proti nazadnjaštvu, ki se imenuje svobodomiselstvo in sloni na principu političnega apriorizma, bojujemo se

proti obnovitvi škodljivega in nemoralnega anahronizma politične dijaške organizacije, proti kateremu je narodno-radikalna struja izvajala pred leti zmagonosno bitko, katerega pa popolnoma uničiti ni mogla, ker se — žal — duševna komodnost, zaostalost mišljenja in lenoba samostojnosti ne dajo uničiti.

Da je v času, ko gre za to, da zberemo vse sile v delu za narodno in kulturno osamosvojo inteligence in naroda, ta boj prav po nepotrebnem znova vsplamtel — to je krivda izvestnih političnih strank, ki ne pomislijo, da bode v slučaju, če so njih ideje zdrave in dobre, tudi nestransko pa strogo narodno in napredno vzgojen dijak kot mož stal v njihovih vrstah. Da je naše gori označeno stališče pravo, v tem nas potrjuje ne le lastna zavest, ampak tudi izjave treznomislečnih slov. politikov. Neodvisni politični tednik „Naš List“ je spregovoril odkrito besedo, „narodna stranka“ na Štajerskem podaja v svojem „Narodnem listu“ politično organiziranemu dijaštvu to-le oficijelno odpoved: „Mladini izražamo svojo odločno željo, naj se s svojim listom (sc. „Svobodo“) ne spušča na politična tla, ker bodo imeli mladi možje politike še pozneje v življenju do sita dovolj, in še morebiti preveč; v prvi vrsti pa naj s svojim listom vplivajo, da se dijaštvo vsestransko izobražuje in si poleg izpolnjevanja šolskih dolžnostij nabira vsestranskega pozitivnega znanja za življenje.“ (Nar. L. 21. II. 08.)

Kadar bo enako naziranje prodrlo tudi do stranke slovenske inteligence na Kranjskem, tedaj bo tudi konec politične organizacije slovenskega dijaštva.

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

„Tabor“ v Gradcu je priredil 22. svečana veselico, ki je jako dobro uspela. Raznovrsten vsposred je zadovoljil vse navzoče. Četveroročno igranje na glasovir, bariton-solo točke, predpustni govor in komična opera „Samski klub, družba za politiko, literaturo in umetnost“ s spremljevanjem predpustnega orkestra so nudili zabave in užitka. Opera, tekst in kompozicija je delo domačih umetnikov. Vspen je v moralnem in materijalnem oziru jako povoljen. — Pri tej priliki naj omenimo, da je „Triglav“ svojim članom udeležbo striktno prepovedal, tako, da je moral marsikateri mlajših Triglavanov snesti dano besedo.

V izobraževalnem klubu „Adrije“ so se vršila sledeča predavanja: tov. Lah: Renesanca in reformacija, O raznih sistemih srednjih šol ter O naši vzgoji k umetnosti; tov. Lotrič (kot gost): Mrtva roka; tovariš Brunčko: O sistemu češkega manjšinskega dela (na dveh večerih) ter O načelih ženskega vprašanja; tov. Kotnik: Voltaire kot pesnik in filozof. — Klub je posetil razstavo „Českých umělců výtvarných“ v Rudolfinu; priredil se je izlet v Smichovski pivovar, daljši na zgodovinsko znameniti grad Karlův tyn.

V manjšinskem odseku so referirali: tov. Mačkovšek: Koroška po zadnjem ter predzadnjem ljudskem štetju, Kočevski jezikovni otok (po natančno izdelani narodnostni mapi v velikosti spec. kart), V koliko se je spremenila narodnostna meja na Koroškem od predzadnjega ljudskega štetja (po mapi) ter Matematični problem tržaških Slovencev (istotako po mapi); tov. Weixl: Narodnostne razmere v Mariboru in okolici; tov. Klepec: Naše narodno gospodarstvo z ozirom na trgovstvo; tov. Jurečko: Bojkot v narodni obrambi. Za manjšinski odsek vlada med tovariši največje zanimanje in prihajajo na njegove večere skoro vsi; zato se razvijajo na njih jako zanimive in poučne debate.

Časnikarski odsek je gojil dosedaj bolj praktične vaje. Na vsakem večeru se poda kratek političen pregled. Obširneje je referiral tov. Kramer: O političnih razmerah na Štajerskem.

Čajeve večeri, na katerih nudijo predavanja lažje vrste in muzikalične točke tovarišev Dežele, Orožna in Perhacca mnogo užitka in zabave, uspevajo izborna.

Na novo se je osnoval programatični odsek (nač. tov. Pučnik) ter odsek za ljudska predavanja (pod vodstvom tov. Šlibarja).

Božične počitnice so društveno življenje in delo v odsekih za nekaj časa prekinile. Društveni prostori so se zadnji čas povečali, sobe so se na novo preslikale ter skromno a vendar okusno opremile.

Trubarjev večer, ki ga je priredila „Adrija“ dne 21. februarja v Grafovi dvorani v Pragi je bilo skromno slavlje slovenskega reformatorja, brez sijaja in bleska — a vendar smemo trditi, da je bilo vredno slovenske akademične mladine. Slovensko dijaštvo in češka inteligenca je polnila dvorano. V globoko zasnovanem govoru je podal tov. Ivan Lah sliko davnega boritelja za slovensko kulturo in napredek. Ne zgolj ustanovitelj slovenske književnosti, ne samo vnet reformator in bojevnik proti izrastkom tedanjega cerkvenega življenja mu je Trubar; Trubar mu je problem, kratkomalo slovenski problem tedanjega in današnjega časa. — Tov. teh. K. Kubeš je podal (v češkem jeziku) paralelo med Husom in Trubarjem. — Čar celega večera pa so bile recitacije gospe M. Tábovske, tudi po Slovenskem znane umetnice. Aškerčeva „Slovenska legenda“ in „Prolog“ k „Primožu Trubarju“ še niso imele take interperntinje, ki je s svojo umetnostjo užgala v srcih ogenj in v očeh solze...

Izobraževalno delo v „Sloveniji“. V izobraževalnem klubu sta predavala: tov. dr. J. Hacin: O izvoru modernega socializma; tovariš O. Fettich: Avstro-ogrška nagodba. — V juridičnem klubu: tovariš Leop. Boštjančič: Informativni del pravnškega študija s posebnim ozirom na prvoletnike (dvakrat); tov. I. Stanonik: Korealiteta in solidariteta. — V medicinskem klubu je bilo več strokovnih predavanj, katerih naslove priobčimo prihodnjič. — Slovenijanski pevski zbor pod vodstvom starešine Juga in tov. Bena Serajnika si je pridobil med dunajskimi Slovani velik ugled s svojim dovršenim nastopom na raznih slovanskih prireditvah.

Kot starešine „Slovenije“ so se do sedaj priglasili sledeči gospodje: prof. Kuno Hočevar, J. Jug, dr. Koderman, profesor Maselj, dr. Murko, prof. Peterlin, R. Posega, dr. Poljanec, dr. Šle-binger, dr. I. Šubelj, dr. H. Tuma, dr. Vošnjak, dr. Gr. Žerjav.

Stavka na učiteljišču v Kopru Kakor poročajo listi, izbruhnili je na tem zavodu stavka slovenskih in hrvatskih dijakov, ki zahtevajoboljšanje neznosnih razmer. Prejeli smo dopis, ki jasno izpričuje, kako daleč zavede gnila avstrijska šolska politika vprašanje mladinske vzgoje. Nemškemu in italijanskemu molohu na ljubo se sistematično preobrača najprimitivnejše pedagoške principe. Za Mariborom Koper! Oboje pa dokument kulturnega škandala, ki bi ga človek iskal v Aziji, ne pa v državi, kjer naučni minister patetično izjavlja: *Salus iuventutis suprema lex esto!* — Dopis iz Kopra se glasi: „Razmere na koprskem učiteljišču so postale neznosne. Ne slučajno, ampak posledica sistematičnega delovanja gotovih faktorjev, ki skušajo na barbarski način zatreti vsako iskrico človeške prostosti. Ravnateljstvo in profesorski zbor skrbita predvsem vzajemno za „vsestransko“ izobrazbo svojih ljubljencev — slovenskih gojencev. V ta namen je prepovedal ravnatelj vsako zabavo, vsako medsebojno občevanje z namenom izobrazbe pod pretvezo, da se iz takih stvari rodi politično delovanje. Da bi se dijaki ne nalezli narodnega šovinizma, jim je prepovedal zahajati v Trst. Pod prejšnjimi ravnatelji tega ni bilo. „Politični“ strah velja seveda samo za Slovane. Drugače se postopa namreč z signori Italijani. Tem n. pr. je celo dovoljeno v gledišču nastopati kot igralci (letos jih je nastopilo kar sedem); smejo nastopiti, ne samo tja zahajati, v cirkuzih, kot komisija pri borbah — kar pač ni preveč častno! Tako se postopa z onimi!

Slovenskega dijaka bi pa učitelj telovadbe, g. Schaup, vrgel skozi vrata, kar se je 14. aprila 1907. prigodilo v čitalnici nekemu dijaku, ki je hotel prisostvovati predavanju g. Rusa.

Kaj takega ne upajo učiniti kakemu Italjanu, ker bi se ta takoj zatekel k „Piccolu“, ki bi brzo razbobnal v svet, kake nezaslišne krivice trpi 2000 letna kultura. In v takem slučaju upravičeno!

Slovenski dnevniki in ž njimi tudi drugi listi pa vržejo s pomilovalnim nasmehom vsako iz Kopra prihajajočo vest v koš.

Naj navedem še en slučaj, kake predprave da imajo Italjani. Za „Vse svete“ se je slov. dijakom prepovedalo peti na parniku pri odhodu iz Kopra. Za Božič istega leta pa so italijanski dijaki peli vpricho g. ravnatelja razne Slovence izzivajoče pesmi! In ko so njih kolegi, ki so stali na obrežju, kričali, da naj pomečejo slov. dijake v morje, se za to stvar ravnatelj niti zmenil ni, kaj še, da bi stvar preiskal!

Letos smo se iznebili vadniškega učitelja S., ki je bil pravi „Slovenožerec“. Radi njegove neznačajnosti in krivičnosti so bili dijaki prisiljeni, da so se šli pritožiti k ravnatelju. Uspeh si lahko mislite! Dva sta izgubila vsled tega štipendijo in za nameček dobila še „entsprechend“. Posledica te „pre-drzne“ pritožbe je bila še vpeljava ponavljalne skušnje v pisanju. Na tak način nas uče vzgojeslovci vzgajati čut pravicoljubja!

Ravnatelj je s svojim absolutizmom zašel tako daleč, da je odstranil priljubljenega prof. risanja, g. Š. Dobili smo namesto njega nekega Lešana, Italijana, ki ne zna razum italijanščine nobenega drugega jezika. Kako da obvlada nemški jezik, naj pokaže sledeči razgovor med njim in nekim dijakom: Prof.: „Wissen ſi, wo ich wohne?“ Dijak: „Ja!“ — Profesor: „Also gehen ſi, zweiter Stock, ſu per la scala rechts! Sagen ſi, ich nich kommen zur cena.“ — Ta mož nas podučuje v nemškem jeziku risanje! Vsa ljubezen učne naprave do nas Slovanov pa se kaže v vprašanju učnega jezika. Vzgojeslovje se namreč v drugem ital. tečaju poučuje v italijanskem jeziku — torej v materinščini. Ravno tako tudi zgodovina v četrtem letniku. Slovenci pa moramo prenašati, kako se naša materinščina in naš napredek zanemarija s tem, da se isti predmeti poučujejo v nemškem jeziku. Slovanski dijaki smo od naše inteligence, od našega časopisja popolnoma zapuščeni. — Neznosne razmere pa nas silijo, da se obračamo do dijaškega glasila, ki naj javnosti pove, da je mera polna. Kot skrajno sredstvo poznamo samopomoč!

Tako dopis, ki smo ga pred par dnevi prejeli. Med tem so koprski tovariši že izvajali svoje konsekvence. Na naši inteligenci in seosebno na naših narodnih zastopnikih je, da se njih upravičenim zahtevam v polni meri ugodi!

SLOVANSKO DIJAŠTVO.

Odnosaj med slovenskim in hrvaškim dijaštvom v Gradcu. Po precej dolgem času je odgovorila „Hrvatska“ v „Hrvat. Djaku“ na težka očitanja, ki so se ji izrekla v znani izjavi slovenskih akademskih društev „Tabora“ in „Triglava“ ter „Srbadije“. „Hrvatska“ se je s „Srbadijo“ pobotala na ta način, da se je opravičila za svoje postopanje, kot se je v izjavi zahtevalo. Pri slovenskih društvih tega ni storila. Bodi nam dovoljeno popraviti par netočnosti v odgovoru „H.“ oziroma dati nekaj potrebnih pojasnil. Predvsem pa odločno zavračamo mnenje, da nas je privedlo kako sovražstvo do „Hrvatske“ k izjavi, ne, samo želja očistiti skaljeno vodo. Radi tega smo pretrgali vezi samo dotlej, da se „Hrvatska“ opraviči.

V odgovoru se pritruje v prvih dveh točkah izjavi, tretji se oporeka. Kar je v tretji točki povedano, to je izjavil zastopnik „Hrvatske“ sam. Tudi je priznal, da so Nemci absolutni gospodarji na akademskih tleh in kot taki smejo prodajati „Wehrschatzmarke“ na univerzi kolikor hočejo. Mi se v tem ž njimi seveda nismo strinjali in smo v spomenici napisali, da so v zadnjem času sploh, zlasti pa dan poprej, nemški dijaki spremenili vseučiliščno vežo v pravi trg za nemškonacionalne drobnarije, katere so izživajoče vsiljevali tudi slovanskim slušateljem. In to imenuje odbor „Hrvatske“ „denunciacijo“! V tej točki nam je rektor, da, celo zagrizeni vseučilišni sekreter, dal popolnoma prav, da se kaj takega ne sme pripustiti. Odbor „Hrvatske“ priznava, da se hrvaški dijaki poslužujejo „Südmarkinih“ vžigalic. Pač pristavlja: „velika rijetkost i u iznimnom slučaju“. Dovolj! Če

je le en slučaj — pa jih je tudi več — je to sramota za društvo! Takega slučaja ne sme biti nobenega niti v najizjemnejšem slučaju! Ravno taka je s slovenskim vseučiliščem. Manifestacije se je udeležila komaj dvojica Hrvatov, drugi so izostali, češ, ker so principijelno nasprotni. To ni bratsko niti v smislu jugoslovanske solidarnosti! Torej očitani odbor „Hrvatske“ nikakor ni ovrgel, skušal jih je samo omiliti. Pa tudi to se mu ni posrečilo. Ker se je „Hrvatska“ protivila spomenici, smo ustmeno povedali rektorju svoje pritožbe, na kar nas je prosil, da naj mu drugi dan izročimo vso zadevo pismeno. Prvi dan je bila situacija na univerzi jako kritična: i Nemci i Italijani so grozili vsak hip z demonstracijami. Rektor je bil v škripcih in bilo mu je na tem, da zadovolji Slované. Drugi dan pa se je ozračje sčistilo in rektor je hladnokrvno odbil naše pismene zahteve, ki je nanje prejšnji dan pristal. „Hrvatska“ je s tem, da se je branila dati podpis, vso stvar zavlekla. Rektor se je izkopal iz zadrege in odbil naše zahteve. Pozneje je uvidel neopravičenost svojega ravnanja in nas je dal še enkrat pozvati k sebi, na kar smo dobili povsem zadovoljiv odgovor. Da to ni bila blamaža, nam spričuje slovenski vseučilišni profesor, ki je mnenja, da toliko Slovani še nikdar niso dosegli kot v tem slučaju. Dejstvo torej je, da je „Hrvatska“ ravnala proti trem slovenskim in enemu srbskemu društvu in zraven je še v „Tagespost“ oznanila urbi et orbi to svoje postopanje. V odgovoru se tudi pravi, da bi bil fijasko, na shodu ožigosati počenjanje burševstva in postopanje rektorja. Nam se zdi, da dostojna in odločna zborovanja mnogo več zaležejo kot hrupno kričanje in razbijanje. Sploh se take zahteve dosežejo samo parlamentarnim potom.

„Hrvatska“ pravi, da ji je žal, da je nastala med Slovenci in Hrvati v Gradcu nesloga. Na „Hrvatski“ je, da izjavi, da se je v bištvu z nami strinjala, dasiravno se ji forma ni zdelala primerna, na kar se povrne status quo.

Združenje jugoslovanskih akademičnih društev v Pragi. V zadnjem času so si najela jugoslovanska akademična društva v Pragi skupno stanovanje. Temu zunanjemu združenju se ni pridružilo bolgarsko dijaštvo in pa naša organizacija „Adrija“. Vzroki, ki so privedli „Adrijo“ do tega stališča, so povsem stvarni in tehtni. Pri posvetovanjih, ki so se vršila v svrhu ustanovitve skupnega stanovanja je povdarjal „Adrijin“ delegat, da smo načelni prijatelji vsakega zbližanja in združenja jugoslovanskega dijaštva in najsi obstoji to tudi le v skupnem stanovanju. Dvojni oziri pa nam zabranjujejo pristopiti podjetju, katero principijelno odobravamo. Je predvsem materijelni položaj društva in članov, ki nam je velika, skoraj nepremostljiva ovira. Stroške skupnega stanovanja (3 sobe) plačajo posamezni člani društev, tako, da pride poprečno na vsakega 1 K mesečno. Članarina znaša v „Adriji“ 1.20 K mesečno, bilo bi torej od članov zahtevano preveč, naj bi plačevali 2.20 K. Da pa bi plačalo stanarino društvo samo, je vsled slabih financ izključeno. „Adrija“ uživa gostoljubnost češkega dijaštva ter plačuje v „Akademičnem domu“ za dve sobi s plinovo razsvetljavo vred letno 100 K. Reklo bi se uprav brezvestno odtegovati nujnim društvenim potrebam (knjižnici, klubom itd.) vsa sredstva napredovanja, ako bi resignirali

na udobnosti dosedanjega stanovanja. — Skupni akciji se pa „Adrija“ tudi iz tehntnih vzrokov društvenega delovanja ni mogla pridružiti. V novem stanovanju se nahaja že 6 akademičnih društev v 3 sobah, „Adrija“ sama pa ima na teden redno 5 večerov zasedenih s sejami svojih klubov (izobraževalni, manjšinski, programatični, časnikarski, ljudsko-izobraževalni in zabavni), oziri na sostanovalce bi jo naravno morali ovirati v tem delovanju, ker ne gre, da si eno društvo rezervira skoraj vse večere celega tedna. Vrhutega se nahaja v „Adrijinih“ prostorih uredništvo „Omladine“ in ima tamkaj seje odbor in eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. Ravno kar naštetih vzroki so bili merodajni za postopanje „Adrije“ v zadevi skupnega stanovanja. Da smo imeli tudi glede težkoč finančijelnega vprašanja cele zadeve opravičene nazore, v tem nas potrjuje poziv, ki kroži zadnje dni po slovenskih listih in ki kulminira v prošnji za prispevke. Za kako „Zvezo“ jugoslovanskih društev, ki bi ne bila zgolj zunanja (skupno stanovanje) pa „Adrija“ ne ve. Konstatiramo izrecno, da ni bilo naše društvo nikdar ne privatno ne oficijelno obveščeno, da se pripravlja taka „Zveza“, pri kateri bi rado in z veseljem sodelovalo. V slučaju torej, da taka „Zveza“ res že obstoja (kakor bi se dalo sklepati iz visokodonečih besed že imenovanega oklica, akoravno nam naše privatne poizvedbe niso podale sigurnosti), je krivda udeleženi jugoslovanskih društev, da v „Zvezi“ ni zastopana tudi „Adrija“.

Vseslovanski shod. Profesor Borzenko je daroval 100.000 rubljev za prireditve vseslovanskega shoda. Za to idejo se je zavzela ruska vlada v svojih glasilih. Na Dunaju se je sestavil nekak pripravljalni odbor avstrijskih Slovanov — a v narodih slovanskih samih ni najti za idejo posebnega navdušenja. Principijelno se uvidi pomen vseslovanskega shoda, današnje razmere pa so prireditvi neprijazne (Rusi-Poljaki, Poljaki-Rusini!). Demokratični elementi se vrhutega bojijo, da ne bi ruska vlada izrabljala vseslovanske prireditve v proslavo carizma in ruskega sistema sploh. Zato se odločno odsvetuje, da bi bilo zborovanje na Ruskem ter se predlaga kak češki kraj, kjer bi se naj zbrali zastopniki slovanskih narodov. Mi smo mnenja, da je kulturni panslavizem potreben in izvedljiv, pozdravljamo torej prireditve vseslovanskega shoda. Smo pa proti političnem izrabljanju vseslovanskega zastopstva.

DIJAŠKO-SOCIJALNI VESTNIK.

† **Franc Tomšič.** Praško dijaštvo je zgubilo svojega očetovskega prijatelja. V 60. letu svoje starosti umrl je 28. februarja nenadoma predsednik „Podpornega društva za slovenske visokošolce v Pragi“ gospod stavbni svetnik Franc Tomšič. Pokojnik je bil prvi slovenski dijak, ki je študiral v zlati Pragi, ostal je zvest gostoljubnemu bratskemu narodu češkemu, ki ga je nekdanj sprejel z vso slovansko ljubeznjivostjo kot slovanskega brata na svoja učilišča. Franc Tomšič je vstopil v češko deželno službo, z neumorno delavnostjo pridobil si je med češkimi tehnikami častno mesto, zasigural si

je ugodno gmotno stališče. Srčna želja privabiti v Prago kolikor mogoče slovenskega dijaštva ter ljubezen do revne slovenske učeče se mladine privedla ga je do ustanovitve podpornega društva za slovenske akademike. Sedem let je načeloval tej velevažni instituciji vestno in požrtvovalno; tisoče kron je zbral med slovenskimi rojaki in češkimi prijatelji in marsikateremu slovenskemu dijaku je njegova dobrotljiva roka ponudila pomoč tudi v času, ko je bila društvena blagajna prazna...

V jeseni ga je društvo izvolilo za častnega člana. Ob grobu prerano umrlega dobrotnika stoji slovenska akademična mladina ter žaluje za svojim očetovskim prijateljem. V srcih te mladine pa si je pokojnik že sam sezidal najlepši spomenik hvaležnosti.

„**Podporno društvo za slovenske visokošolce na Dunaju**“ nam je poslalo svoje letno poročilo, ki znova jasno kaže, kako veliko socialno delo vrši to združenje. Nič manj kakor 62.515 kron se je tekom 19 let razdelilo med potrebne slovenske visokošolce, poleg tega pa si je društvo zasnovalo glavnico, ki šteje danes 20.815 kron. V letu 1906/07 so znašale podpore 4250 K, ki so se razdelile med 347 prosilcev tako, da odpade na enega povprečno K 12·25 mesečne podpore. Poročilo naglaša, da se je med slov. dijaštvom pojavilo resno in trezno uvaževanje važnih društvenih nalog. Na tovariše apeliramo, da agitirajo in zbirajo prispevke za „Podporno društvo“, katerega blagajnik je dr. Klement Seshun, dvorni in sodni odvetnik, Dunaj I, Singerstrasse 7.

Dijaki kot nadomestni rezervisti. Veliko dijakov se vsako leto prideli v nadomestno rezervo. Nadomestni rezervisti se pokličejo začetkom oktobra na 8 tednov, da se izvežbajo. Za dijake, ki nadaljujejo svoje študije, je ta čas zelo neprikladen, ker s tem zamudijo začetek šolskega leta. Zato določajo vojni predpisi II. del § 33 točka 6: „Sledeče kategorije nadomestnih rezervistov se naj v počitnicah pokličejo k vojaškemu izvežbanju: a) učitelji in podučitelji, ki so po § 32. vojnega zakona prišli v nadomestno rezervo; b) oni, ki so na drugih javnih ali s pravico javnosti opremljenih učnih zavodih nameščeni kot učitelji, prefekti in pod., kakor tudi dijaki teh zavodov“.

Tu je jasno povedano, da se smejo dijaki srednjih in visokih šol le v počitnicah poklicati kot nadomestni rezervisti k osemtedenskemu vojaškemu izvežbanju. Kogar torej doleti ta slučaj, da je prideljen nadomestni rezervi, naj se pravočasno pobriga za svojo zakonito pravico, da mu vojaško vežbanje ne bo jemalo šolskega časa!

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

Henry George, Sociální problémy. Založništvo Jan Laichter, Praga, Král. Vinohrady, nam pošilja češki prevod te znamenite knjige, ki izhaja v zbirki „Otázky a názory“ v posameznih sešitkih. Tovarišem, ki razumejo češki priporočamo Laichterjeva izdanja najtopleje.

Adolf Černý, U italských Slovanů. Znanega urednika „Slov. Přehleda“ stenografičen spis o beneških Slovencih je izšel kot ponatis iz „Květa“ v posebni brošuri. V brošuri je prav mnogo gradiva, ki povzroča, da bodo Čehi o naših lastnih bratih boljše podučeni kakor mi. O mladi beneško-slovenski inteligentni generaciji priobčimo tudi mi v eni prihodnjih številk interesantno pismo.

„Studentská revue“ je izšla. V predgovoru se naglašja, da bo to „neodvisen, napreden dijaški list, ki bo deloval na poglobitev vsega dijaškega življenja, zasebnega in javnega, in bo premotrival probleme, ki dijaštvo že dolgo teže“. — mi hočemo,“ pravijo, „da bi bil prihodnji tip češkega inteligenta karakterizovan z notranjo resničnostjo, globokim socialnim čutenjem, resnično izobraženostjo in mehkim čustvom“. V reviji se razpravlja poleg izključno dijaških še o filozofskih, literarnih in političnih vprašanjih. List bo obračal pozornost ženskemu in zlasti srednješolskemu dijaštvu, njegovemu življenju in vzgoji v šoli in zunaj nje. Prva številka kaže, da žele izdajatelji to uresničiti, kar obetajo. Revija se tiska v zelo primerni obliki na 32. straneh ter stane letno za dijake tri krone.

„Književna izdavanja“ Društva hrvatskih profesorjev v Zagrebu. — Hrvatsko profesorsko društvo je pravkar izdalo prvo knjigo svojih publikacij s posebnim ozirom na dijaštvo in to „Hrvatske pripovedače“ (uredil prof. dr. Milan Ogrizović). To je antologija hrvatskih pripovednih pisateljev izza Šenoe (Šenoa, Tomić, Kovačić, Kumičić, Jurković, Kozarac, Gjalski, Novak, Leskovar itd.) s slikami 244 strani. Cena 2 K. — To knjigo je našemu dijaštvu priporočati. Posreduje pri nabavi tudi „Društvo slovenskih profesorjev“ v Ljubljani oziroma njega tajnik dr. Fr. Ilešič.

Novi listi. Z zadovoljstvom zaznamujemo nov uspeh narodno-radikalne struje: naša tolikrat povdarjena in stavljena zahteva se je uresničila. V Ljubljani je začelo izhajati manjšinsko glasilo „Slovenski Branik“ Tovariši ga gotovo že poznajo — njega kolikor možno razširjevanje naj bo nova točka našega podrobnega dela. — Starčevićanska omladina začela je izdajati v Zagrebu lastno glasilo „Mlada Hrvatska“. — Srbska učiteljska zveza v Hrvatski-Slavoniji je ustanovila pedagoško-književno revijo „Srpski učitelj“. — Vsi ti listi nam na novo dohajajo v zameno.

Svetovni kongres „Svobodne Misli“ v Pragi od 8. — 12. septembra 1907. Pod tem naslovom je izšel (v češkem jeziku) obširni protokol na 365 straneh, ki ga dičijo mnogoštevilne slike. Poročilo je uredil Julius Myslik. Protokol stane 4 K ter ga je naročiti pri administraciji Volné Myšlenky, Praga, Král. Vinohrady.

kake podpore; tovariš V. seveda ni vedel, da bo poslanec njegovega okraja poskrbel za gmotno pomoč le tedaj, ako se zaveže klerikalcem. Mladi ljudje so navadno tako naivni, da mislijo, pravico podpore daje predvsem vrednost in potrebnost, ne pa „prepričanje“ — kako se je motil, nam najboljše dokazuje pasus v „Zori“ objavljenega pisma, v katerem izreka dr. Jankovič naravnost svoje obžalovanje, da se je potrudil za abiturijenta, ki ni hotel dobro storiti. „Izkušnja z V. me bo napravila še bolj previdnega“.

Iz objavljenih dveh pisem tov. V. pa sledi le eno: da je poprosil dr. Jankoviča za posojilo 24 K, ki so mu primanjkovala za kolegnino in to na povsem dostojen in korekten način. Kdo bo zameril mlademu fantu, da se v prvi sili obrne do onega, ki ga pozna kot premožnega človeka ter je mnenja, da bo kot poslanec njegovega okraja in vrhu vsega še mož krščanske ljubezni rad priskočil na pomoč, zlasti če ta pomoč ni podpora temveč posojilo!! Značilno je za naše klerikalce, da izrabljajo to postransko epizodo z namenom, očrniti revnega tovariša ter ogrditi značaj dijaka, kateremu bi bilo treba le izstopiti iz naše organizacije pa bi si bil osigural trajno podporo za cel čas svojih študij!! Toda v karakterizacijo celega slučaja naj navedemo le eno dejstvo, ki dokazuje, da se klerikalci, ako jim gre stvar za nohte, ne branijo tudi najzadnejšega sredstva. V očigled našim citatom v 9. številu „Omladine“ izjavlja dež. poslanec dr. Jankovič: „Pisal temu gospodu (sc. tov. V.) nisem nikdar besede, 6. oktobra sem prejel priloženo pismo, na kar sem mu samo z opazko, da mi lahko vrne, kadar bo mogel, precej poslal 24 K. Da mu nisem ničesar drugega pisal, tudi lahko sklepate iz drugega priloženega pisma, v katerem se mi zahvaljuje.“ In vendar leži pred nami **lastnoročno pisano in podpisano pismo** (karton) dr. Jankoviča, iz katerega smo vzeli zadnjič citirane stavke!! Datirano je „Gradec, Landhaus, dne 19. septembra 1907.“ V naših rokah je „dekret“ Leonovega starešinstva, datiran „Novo mesto, 1. novembra 1907 in podpisan „Remec“, zapisane imamo besede bivšega predsednika „Zarje“ phil. Puntarja, katerim ni do danes nikdo ugovarjal, in dejstvo je, da se je tovarišu V. podeljeno posojilo v času, ko je bil gmotne pomoči najbolj potreben, odtegnilo samo radi tega, ker ni klerikalec! Navzlic tem dejstvom pa si predrznejo ljudje — katere krije sedaj graška akademična „Zarja“, sezidati oder morale in čistosti ter razkladati vsem, ki jih enaki slučaj še niso prepričali, „radikalno brezvestnost“! Primerno označbo tega početja prepuščamo mirno svojim cenjenim čitateljem!

Znanstvena knjižnica. Ideja, ki smo jo že dolgo časa gojili se bliža uresničenju. Počenši z aprilom začeli bomo izdajati v založbi „Omladine“ „Znanstveno knjižnico“ v mesečnih sešitkih po 4—5 pol, po kolikor možno nizki ceni. Program naše „Znanstvene knjižnice“ bo obsegal svetovno-znana dela iz polja filozofije, sociologije, politike; stremili bomo pa tudi za tem, da si pridobimo samostojnih originalnih del slovenskega izvora.

Namen naše „Znanstvene knjižnice“ je, slovensko izobraženstvo, se posebno dijaštvo, objektivno informirati o važnih znanstvenih in kulturnih vprašanjih ter vzbujati interes za nadaljno samostojno proučevanje teh vprašanj, (za to bodo znanstveni knjižnici pridejani tudi literaturni seznam) vse to pa brez vsake tendencioznosti. Za prvo delo smo izbrali slovečega češkega učenjaka Fr. Drtine krasno knjigo „Mýšlenkový vývoj evropského lidstva“. Gospod pisatelj nas je ljubeznivo avtoriziral in tako nam bo mogoče izdati prekrasno delo ceneje nego je češki izvirnik. Smo optimisti in upamo, da najde naše podjetje, se posebno v krogih „Omladininih“ čitateljev vsestransko podporo to je: dovolj naročnikov, ki nam zasigurajo, da se

zdrži „Znanstvena knjižnica“ kot trajna institucija naše „Omladine“. — Še tekom meseca marca razpošljemo subskripcijske pole ter prosimo že danes vse prijatelje, da nas pri nabiranju subskribentov kolikor možno podpirajo. Drtinova knjiga izide na 25 1/2 polah v 6 mesečnih zvezkih po cca 50—60 vinarjev.

Snujmo ljudske knjižnice je naslov brošurici, ki jo je izdala „Prosveta“. Poleg navoda za knjižničarjevo poslovanje, obsega brošurica seznamek knjig za ljudske knjižnice, ki pa ni popolen niti sistematičen. Vsekakor pa bo knjižnica prav mnogim dobrodošla ter jo toplo priporočamo. Naroča se pri „Prosveti“ (Ljubljana, Mestni dom) ter stane 20 vinarjev.

Gosp. abs. jur. Šandorju Hrašovcu na njegovo izrecno željo radi potrjujemo, da ni v prav nobeni zvezi s članki inoticami 11. številke „Omladine“, ki so naperjeni proti glasilu o. s. n. n. d. „Svoboda“ ter da sploh ni sodruknik našega lista. G. Hrašovec ni niti član kake naše organizacije, niti vobče pristaš naše struje. — Uredništvo „Omladine“.

Izjava. „Svoboda“, II. št. 3. in 4. piše o meni sledeče: Sicer pa je ta predsednik igral pri zboru jako čudno vlogo; v svoji sveti jezi, da se mu ni posrečilo dobiti podružnico v svoje roke, se je povspel do res radikalne izjave: „Od danes naprej ne gremo več z Vami, in naj trpi tudi strogo narodna stvar!“ — Na to izjavljam, da je vsa stvar popolnoma zavita v to svrhu, pri lahkovernih ljudeh potom take agitacije škodovati i meni i „Taboru“. Resnica marveč je — kar lahko potrdi takrat navzoči moji tovariši in tudi oni gg. Triglavani, ki so še zmožni objektivno poslušati in soditi — da sem grajal korak „Triglava“, ki nas je ž njim član glasom večine pahnil od primerne zastopstva v podružnici. „Kajti“, sem nadaljeval, „do zdaj smo nastopali v mnogih stvareh skupno, tako pred letom v podružnici proti Zarjanom, letos proti istim pri slovanskem podpornem društvu in v boju proti rektorju smo stali v eni vrsti. Po današnjem vašem nastopu bodo take skupne akcije otežkočene po vaši krivdi! Ne vem sicer, kakšno taktiko bo sklenil „Tabor“, toda utegnili bi se pripetiti, da se sklene, z vami ne več iti, tudi če bi navidez trpela narodna stvar. (Oho! klici.) Seveda „Tabor“ ne bo zanemarjal svoje narodne dolžnosti, ampak jo bo zvesto izpolnjeval tudi brez Vas, odgovornost za posledice pa bodele nosili Vi!

To je smisel mojih besed in menda tudi sosledje ni mnogo drugačno, kolikor se še po dveh mesecih morem spominjati.

Sodbo o mojem nastopu in manirah Triglavancov — ki se posebno jasno kažejo tudi v imenovanem dopisu — prepuščam nepristranski javnosti.

V Nemškem Gradcu, svečana 1908.

Mirko Černič.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Gospod R. M., učitelj: Vaše pismo prejel. Hvaležen sem Vam za podatke — za stvar se resno pobrinemo. Obširneje v pismu kakor hitro mi pripusti čas. — Devo, Gorica: Poslano porabim prihodnjič. Pošljite mi statistiko! — Quidam: Pride v prihodnji prilogi. — Korotanski: Oprostite, da sem tako brezobzirno krajsal. Za enkrat je bilo veliko preveč, pričujoča številka pa je zadnja. — Koper: Prihodnjič. — Rusmir: Hvala! Ravnotako; tudi drugo iz Vašega kraja. — Ljubljana, F. J.: Statistiko prihodnjič, moramo jo pa imeti iz vseh zavodov. Prosim, poskrbite. — Gradec: Nekaj vposlanega sem moral odložiti, prostor ne dopušča!

Vsem gospodom in tovarišem sodrudnikom ob koncu letnika prisrčna hvala s prošnjo, naj jih tudi novi letnik polnoštevilno zbere v krogu „Omladine“.

Uredništvo.
